

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Rekunenko I., Nemsadze G. Discretionary budget expenditure in the system of state regulation of the country's socioeconomic development. *Public and Municipal Finance*. 2018. № 7. P. 8–18.
2. Видатки держбюджету України. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense>
3. Нечипоренко А. В. Міжбюджетні трансферти в Україні в умовах воєнного стану: фіскальна асиметрія та перспективи розвитку. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 11. С. 322–336.
4. Державний борг України. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov>
5. Кужелев М., Нечипоренко А. Бюджетна політика як інструмент забезпечення макроекономічної стійкості та збереження людського капіталу в період війни. *Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології*. 2026. № 5(1). URL: <https://man.org.ua/nv/index.php/about/article/view/382>

УДК 336:355.01

Поліщук Н. В.

*д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансів і банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса*

Левчук С. О.

*здобувачка вищої освіти ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
ДонНУ імені Василя Стуса*

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Актуальність дослідження особливостей фінансових відносин в умовах воєнного стану зумовлена суттєвими трансформаціями економічної системи, спричиненими воєнними діями, зростанням бюджетного дефіциту, посиленням інфляційних процесів та підвищенням фінансових ризиків. У таких умовах змінюються механізми формування та використання фінансових ресурсів, зростає роль державного регулювання, міжнародної фінансової допомоги та ефективного управління бюджетними потоками. Дослідження цих процесів є важливим для забезпечення фінансової стабільності, підтримки економіки та формування передумов для повоєнного відновлення економіки країни.

Метою роботи є аналіз особливостей і проблем фінансових відносин України під час воєнного стану, зі врахуванням викликів та загроз і визначення шляхів їх вирішення.

Основна частина. Воєнна агресія спричинила безпрецедентний тиск на економіку України, зумовивши повну зміну курсу фінансових ресурсів та направити на потреби оборони. Масштабне руйнування критичної інфраструктури,

зупинка підприємств та втрата територій призвели до скорочення податкових надходжень і зростання безробіття. Соціальна криза, посилена внутрішнім переміщенням мільйонів громадян, та необхідність колосальних витрат на відбудову змусили уряд впроваджувати радикальні економічні реформи для стабілізації системи та забезпечення подальшої обороноздатності.

На зміст фінансової системи України загалом та окремих її ланок в умовах воєнного стану впливає система економічних викликів та загроз. Негативні чинники ускладнюють (унеможлиблюють) реалізацію важливих фінансових інтересів осіб, суспільства, держави, її адміністративно-територіальних утворень та створюють небезпеку фінансовій незалежності України [1, с. 24].

До основних характеристик фінансової системи України аналізованого періоду варто віднести стан обігу фінансових ресурсів з метою забезпечення фінансування армії, оборонної галузі, здатність підприємств, регіонів, суб'єктів підприємницької діяльності отримати та направити фінансові ресурси на захист країни [2, с. 141].

Безпека держави у фінансовій сфері – це комплексний стан та система певних заходів, що спрямовані на забезпечення стійкості і надійності системи фінансів країни, здатність ефективно управляти фінансовими ресурсами і витратами та відстоювати фінансові інтереси країни в умовах мінливого економічного середовища й різного виду загроз. Різні напрями безпеки фінансового складника держави доволі простий: дефіцит фінансових ресурсів може привести до недофінансування головних заходів [3, с. 94].

Змістом діяльності суб'єктів фінансових правовідносин в умовах воєнного стану стає як забезпечення фінансування видатків на безпеку й оборону, так і забезпечення національної та фінансової безпеки, усунення загрози втрати державної та фінансової незалежності України. Саме тому законодавцем на початку дії воєнного стану було прийнято Закони України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» [4].

Для підтримки бізнесу, який є головним платником податків була запущена масова програма релокації (переміщення) підприємств у безпечні місця, що дало змогу продовжити діяльність окремих підприємств, відповідно це дало змогу створити робочі місця та продовжити сплачувати податки. Завдяки цьому продовжило своє функціонування орієнтовно 500 підприємств. Також Україна впровадила низку програм, спрямованих на фінансову підтримку бізнесу, зокрема через отримання міжнародних грантів, «дешевих» кредитів, співфінансування на умовах державно-приватного партнерства тощо. Підприємства є головним локомотивом розвитку національної економіки через створення робочих місць та сплати податкових платежів [5]. Але навіть запровадження таких програм та ряду дій задля підтримки українських підприємств не привело до високого показника врегулювання фінансових правовідносин та утримання достатнього обігу фінансових ресурсів з метою направлення усіх можливих резервів на обороноздатність держави. Чи не найголовніша проблема цієї категорії населення – втрата ключових співробітників, адже не всі працівники можуть або хочуть переїжджати, а на новому місці може не бути фахівців потрібного профілю. До того ж виникають різні види логістичних та інфраструктурних складнощів. До прикладу: старі по-

стачальники сировини могли залишитися на окупованих територіях або взагалі припинити роботу, зі врахуванням того, що переїзд тягне за собою пошук нового приміщення або оренди, а оскільки у відносно безпечних регіонах (особливо на Заході України) попит на промислову та складську нерухомість різко зріс, що призвело до завищених цін і відповідно зростання не платоспроможних підприємців, як наслідок, – підвищився ризик дуже високої конкуренції, що призвела до закриття не одного десятка бізнесів. Зазначене актуалізує ще один виклик і загрозу для стабільних фінансових відносин – це дефіцит державного бюджету України. Саме тому важливо на державному рівні визначити насамперед внутрішні джерела зменшення дефіциту державного бюджету країни.

Висновки. Українська фінансова система успішно пройшла тест на міцність, адаптувавшись до умов воєнного стану в найкоротші терміни, але все ж таки вирішення проблем у фінансових відносинах під час воєнного стану вимагає комплексного підходу: від державної підтримки до адаптації окремих підприємств. Оскільки фінансова система зараз працює в режимі «мобілізаційної економіки», основні шляхи вирішення мають бути спрямовані на збереження ліквідності та стимулювання активності, тобто держава повинна забезпечити безпеку та правила, міжнародні партнери – фінансовий ресурс, а бізнеси – адаптивність та робочі місця. Тільки синергія цих трьох елементів дасть змогу фінансовій системі України не просто виживати, а й повністю відновитися в постконфліктному періоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитренко Е. С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України: монографія. Київ. Юрінком Інтер. 2009. 592 с.
2. Коробцова Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 141–146. URL: <https://surl.li/zmtmva> (дата звернення: 25.03.2026).
3. Ситник Н. С., Пріцак Я. М. Банківська система України в умовах війни: ризику та оцінка безпеки. *Молодий вчений*. 2023. № 6. 94 с. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-19> (дата звернення: 26.03.2026).
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://surl.li/glwnaw> (дата звернення: 27.03.2026).
5. Доронцева Є. Державне регулювання під час війни: як НБУ адаптував фінансову систему України до нових умов впродовж ста днів воєнного стану. URL: <https://surl.li/canwul> (дата звернення: 29.03.2026).